

Pressiteade

Luxembourg, 26. jaanuar 2016

ELi audiitorite sõnul oli komisjonipoolne finantskriisi käsitlemine „üldiselt puudulik“

Euroopa Kontrollikoja uue aruande kohaselt ei olnud Euroopa Komisjon 2008. aasta finantskriisi ajal esimesteks finantsabiotsusteks valmis, kuna ohumärkidele ei olnud tähelepanu pööratud. Audiitorid leidsid, et komisjon suutis vaatamata kogemuste puudumisele reformide aluseks olnud abiprogramme edukalt juhtida, ning osutavad mitmetele positiivsetele tulemustele. Audiitorid leidsid siiski ka mitmeid probleemseid valdkondi, mis olid seotud finantskriisi komisjonipoolse „üldiselt puuduliku“ käsitlemisega: riikide erinev kohtlemine, piiratud kvaliteedikontroll, puudulik rakendamise järelevalve ja puudused dokumentatsioonis.

Käesoleva aruande eest vastutava Euroopa Kontrollikoja liikme Baudilio Tomé Muguruza sõnul „on selle kriisi mõju veel ikka tuntav ning kriisi tagajärjel loodud laenuprogrammide maksumus ulatub nüüd miljarditesse eurodesse. Seepärast on äärmiselt oluline tehtud vigadest õppust võtta.“

Audiitorid analüüsisid viiele liikmesriigile (Iirimaa, Läti, Portugal, Rumeenia ja Ungari) antud finantsabi komisjonipoolset juhtimist. Leiti, et komisjon oli suutnud oma uusi juhtimisülesandeid edukalt täita ning arvestades ajalisi piiranguid oli see suur saavutus. Kriisi edenedes kasutas komisjon üha rohkem asutusesiseseid ekspertteadmisi ja kaasas palju erinevaid sidusrühmi abi palunud riikidest. Hiljem aset leidnud reformide tulemusel võeti kasutusele parem makromajanduslik järelevalve.

Kuigi üksikasjalikus auditiaruandes juhitakse tähelepanu mitmetele olulistele positiivsetele tulemustele, määratakse seoses komisjonipoolse kriisi käsitlemisega kindlaks ka neli peamist probleemset valdkonda: erinevate lähenemisviiside kasutamine, piiratud kvaliteedikontroll, puudulik järelevalve ja puudused dokumenteerimisel.

Olulised positiivsed tulemused: audiitorid leidsid, et programmid täitsid oma eesmärgid. Eelarvepuudujäägi muudetud eesmärgid saavutati suuremas osas. Struktuursed eelarvepuudujäägid vähenesid, kuigi erinevas tempos. Liikmesriigid järgisid enamikku oma programmides sätestatud tingimustest, ehkki mõningaste viivitustega. Programmide abil õnnestus algatada reforme. Riigid jätkasid üldjuhul programmi tingimustega nõutud reformide elluviimist ja viiest riigist neljas kohandati jooksevkonto oodatust kiiremini.

Pressiteate eesmärk on avaldada Euroopa Kontrollikoja vastu võetud eriaruande põhisõnumid.

Aruanne on tervikuna kättesaadav aadressil www.eca.europa.eu

ECA Press

Mark Rogerson – pressiesindaja T: (+352) 4398 47 063

M: (+352) 691 55 30 63

Damijan Fišer – pressiametnik T: (+352) 4398 45410

M: (+352) 621 55 22 24

12, rue Alcide De Gasperi - L-1615 Luxembourg

E: press@eca.europa.eu @EUAuditorsECA eca.europa.eu

Erinevad lähenemisviisid: audiitorid leidsid mitmeid näiteid selle kohta, et sarnases olukorras olevaid riike ei koheldud võrdselt. Mõne programmi puhul olid abi saamise tingimused vähem ranged, mis muutis nende täitmise lihtsamaks. Vajalikud struktuurireformid ei olnud alati proportsionaalsed lahendamist vajavate probleemidega või neil olid täiesti erinevad eesmärgid. Mõne riigi eelarvepuudujäägi eesmärgid olid võrreldes majandusliku olukorraga liiga leebed.

Piiratud kvaliteedikontroll: komisjoni programmirühmade poolt tehtud põhidokumentide kontroll oli mitmest aspektist ebapiisav. Dokumentide aluseks olevaid kalkulatsioone ei kontrollitud programmirühma väliselt, ekspertide tööd ei kontrollitud põhjalikult ja kontrollimise käik oli halvasti dokumenteeritud.

Puudulik järelvalve: komisjon kasutas tekkepõhiseid eelarvepuudujäägi eesmäärke, mida on võimalik kontrollida aga alles teatud aja möödumisel. Nimetatud eesmärkidega tagatakse ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse järgimine, kuid see tähendab ka, et programmi jätkamise kohta otsuste tegemisel ei ole komisjonil võimalik kindlalt teada, kas abi saanud liikmesriik on eelarvepuudujäägi eesmärgi täitnud.

Puudused dokumenteerimises: komisjon kasutas juba olemasolevat ja suhteliselt kohmakat tabelarvutust põhinevat prognoosimisvahendit. Dokumenteerimine ei võimaldanud ajas tagasi vaadata, et hinnata tehtud otsuseid. Dokumentide kättesaadavus muutus paremaks, kuid isegi kõige viimaste programmide puhul oli osa põhidokumentidest puudu. Vastastikuse mõistmise memorandumite tingimused ei keskendunud alati piisavalt nõukogu kehtestatud üldistele majanduspoliitilistele tingimustele.

Euroopa Kontrollikoda soovib Euroopa Komisjonil:

- luua tervet institutsiooni hõlmav raamistik, mis võimaldaks finantsabi programmide käivitamisel töötajaid ja ekspertteadmisi kiiresti mobiliseerida
- kontrollida süstemaatilisemalt oma prognooside koostamisprotsessi kvaliteeti
- tõhustada andmete säilitamist ja pöörata kvaliteedikontrolli ajal sellele tähelepanu
- tagada, et programmide juhtimise ja sisu kvaliteedikontrolli protseduurid oleksid nõuetekohased
- lisada vastastikuse mõistmise memorandumitesse muutujad, mida on võimalik lühikeste ajavahemike tagant koguda
- määratleda tingimused tähtsuse järjekorras ja keskenduda tõeliselt olulistele reformidele
- muuta teiste programmpartneritega tehtav institutsioonidevaheline koostöö ametlikuks
- muuta võlahalduse protsess läbipaistvamaks
- analüüsida pärast programmi sulgemist täiendavalt riikide kohandumise põhiaspekte.

Eriaruanne nr 18/2015: **Raskustes olevatele riikidele antud finantsabi** on kättesaadav 23-s ELi keeles. Vt järgmisel leheküljel märkusi toimetajatele.

Toimetajatele

2008. aastal seisis Euroopa silmitsi finantskriisiga, millest kujunes riigivõlakriis. Riigivõlakriisi põhjustasid mitmesugused asjaolud, nagu puudulik pangandusjärelevalve, kehv eelarvepoliitika ning suurtes finantseerimisasutustes tekkinud raskused (ja nende lahendamiseks antud päästeabi kulud, mis jäid üldsuse kanda). Kriis tabas ELi liikmesriike kahe lainena, millest esimene mõjutas euroalasse mittekuuluvaid riike aastatel 2008–2009 ja teine euroala ennast. Kaheksa riiki (Ungari, Läti, Rumeenia, Iirimaa, Portugal, Kreeka, Hispaania ja Küpros) olid sunnitud makromajanduslikku finantsabi paluma.

Auditi ulatus

Eriaruandes nr 18/2015 „Raskustes olevatele riikidele antud finantsabi” uuriti, kas komisjon haldas finantsabiprogramme asjakohaselt. Esitati järgmised küsimused: i) kas suurenevaid eelarveriske märgati õigeaegselt? ii) Kas menetlused olid programmide otsustesse laiaulatusliku panuse tegemiseks piisavalt hästi kavandatud? iii) Kas komisjon võttis laenu kõige soodsama intressiga ja järgis võlakirjade emitteerimise parimaid tavasid? iv) Kas finantsabiprogrammid täitsid oma põhieesmärgid?

Kontrollikoda ei auditeerinud ELi poliitilisel tasandil tehtud otsuseid. Kontrollikoda ei kaalunud vastupidist stsenaariumi, mille kohaselt finantsabi ei oleks antud, ega muude vahendite abil kriisi lahendamise teostatavust. Kontrollikoda ei hinnanud ka võla jätkusuutlikkust ja laenude tagasimaksmise tõenäosust. Kontrollikoda ei hinnanud, kas nõukogu oli valinud kõige asjakohasemad eelarvepuudujäägi eesmärgid ja struktuurilised tingimused kriisi lahendamiseks. Komisjoni ja muude partnerite koostöö auditeerimisel ei hinnanud kontrollikoda nende kaasatuse õigustatust.

Ungari

Lehman Brothersi maksevõimetuks muutumine põhjustas investorite meeleolu languse 2008. aasta oktoobri alguses. Selle tagajärjel algas riigivõlakirjade müügilaine, leidis aset võlakirjade ebaõnnestunud oksjon ja vääringu järsk odavnemine. Välisvaluutaturgude halvenemine põhjustas likviidsussurvet pankadele, kes seisis silmitsi välisvaluuta vahetustehingute pikendamise seotud probleemidega. Ungari finantsabi taotlemise põhjuseks oli mure, et üha suurenev paanika võib turumehhanisme sel määral raputada, et Ungari välisrahastamisvõime katkeb ootamatult.

Läti

Kolm kuud enne abitaotluse esitamist olid hoiused vähenenud 10 %. Selle eesotsas oli Parex pank, kust võeti massiliselt hoiuseid välja ja kellel tekkisid tõsised likviidsusprobleemid pärast seda, kui ta oli kaotanud üle veerandi oma hoiustest. Samal perioodil vähenesid ametlikud reservid peaaegu 20 %, kuna keskpank müüs vahetuskursi kaitsmiseks välisvaluutat. 2008. aasta novembris otsustas valitsus sekkuda ja Parex panga riigistada. Detsembris kehtestas valitsus piirangud hoiuste väljavõtmisele Parex pangast. Läti peaministri sõnul vajas riik finantsabi kolmel põhjusel: Parex panga juhtimiseks, eelarvepuudujäägi rahastamiseks ja finantsturu stabiliseerimiseks. Üha suurenevad Läti finantssüsteemi ja välisvõlaga seotud probleemid põhjustasid maksebilansi- ja panganduskriisi.

Rumeenia

Ülemaailmse finantskriisi puhkemisega 2008. aastal oli siseriiklik finantsturg ja pangandussüsteem suure surve

all. Välisrahastamisele juurdepääs oli piiratud, mis põhjustas intressimäärade järsu suurenemise. Kapitalivoogude aeglustumine tõi kaasa vahetuskursi üle 15 % suuruse odavnemise, mis vähendas varade väärtust ja nõrgendas veelgi pankade bilanssi. Rumeenia leu stabiliseerimiseks sekkus keskpank. Rumeenia krediidireitingut alandati allapoole investeerimisjärgu krediidireitingut, mis suurendas nii riskipreemiat kui laenukulu. Riigivõlakirjade tootlus kasvas hüppeliselt 9 protsendile. Kuna ülemaailmse majanduskriisi ajal suurenes oluliselt riskikartlikkus, tekkisid surved vahetuskursile ning riigil oli võlakirjaturult rahalisi vahendeid veelgi raskem hankida, esitas Rumeenia 2009. aasta märtsis taotluse finantsabi saamiseks.

Iirimaa

2007. aasta lõpust saadik oli investorite usaldus Iiri kinnisvarasektoris hakanud vähenema, kuna kardeti ülepakkumist ja hinnamulli lõhkemist. Seetõttu seisis Iirimaa silmitsi kahe probleemiga: ehitusega seotud tsükliliste tulude järsu vähenemise ja suurte kahjumite ootamatu tekkega riigi pangandussüsteemis. Ajavahemikul 2008–2010 võttis Iirimaa olulisi meetmeid oma pangandussektori tugevdamiseks. Iirimaa andis kodumaiste pankade kohustustele riiklikke tagatisi. Ta suunas pangandussektorisse kapitali, mis moodustas üle 20 % riigi SKP-st. Iirimaa riigivara haldamise amet võttis üle pankade ehituse ja kinnisvaraarendusega seotud probleemsed varad. Valitsuse poolt finantssektoris võetud kohustused olid aga valitsuse võlakirjade hinnavahed viinud rekordtasemetele ning see vähendas oluliselt turulepääsu Iirimaa jaoks.

Portugal

Abitaotlusele eelnes ebasoodne aeg riigi rahanduses ja majandusväljavaadete halvenemine. Selle tagajärjel vähenes usaldus ja suurenes turusurve Portugali võlale, mida võimendasid negatiivsed suundumused euroala riigivõlakirjade turul. Turulepääsu kitsenemise tõttu oli valitsus üha rohkem teinud lühemaajalisi väärtpaberiemissioone ja kasutanud muud liiki rahastamist (nt suunatud pakkumine, sündikaadi korraldatud emissioon ja oluliselt suur lühiajaline rahastamine kodumaiste pankade poolt). 2011. aasta mai alguses kasvasid Portugali riigivõlakirjade 10-aastased hoiusemarginaalid 650 baaspunktini. Kuna reitinguagentuurid langetasid mitmel korral Portugali riigivõlakirjade reitingut, ei suutnud riik enam refinantseerida oma laenusid intressimääraga, mis tagaks eelarve pikaajalise jätkusuutlikkuse.

Kreeka

Kreekale kriisi ajal antud ELi abi käsitletakse kahes eraldi avaldatavas Euroopa Kontrollikoja eriaruandes: i) 2016. aasta esimeses kvartalis avaldatav hinnang selle kohta, kas komisjoni koordineeritud tehniline abi aitas kaasa programmide elluviimisele ja Kreeka reformide edenemisele, ja pärast seda ii) hinnang Kreeka makromajandusliku kohandamisprogrammi ülesehituse, järelevalve ja tulemuste kohta.